

V
Värmsåtra
Norrbysån
Simultuna h5

Hjertner Hellstrand

Värmsåtra

85 år i Värmsåtra

Mitteltare: **Justav Jonsson** Värmsåtra, omkring 85 år gammal.Jul förr i tiden i min hembygd.

För att fira julen gjordes förr i tiden stora förberedelser, och man kunde därtill anslå en hel månad.

Till jul skulle allt utarbete vara undanstökat. För att hinna med det arbete, som skulle uträttas de korta vinterdagarna märkte man vid tröskningen göra s. k. tröskottor, d. v. s. redan mellan kl. 2 och 3 på morgnarna tog man itu med trösk-arbetet.

Julstöket började med bakningen av det hårda rågbrödet under uppsikt av husmor själv. Det bakades så mycket bröd, att det räckte till nästa jul. Efter hårbrotsbaket togs itu med stöpningen av talgdankar, och gren-¹⁴djus, som var stända vid julbordet. Dessa grenljus gjordes med en gren för varje familjemedlem. Den, vilkens gren först brann ned, skulle först dö. Änna med kanna, skulle julöl bryggas. Till jul slaktades så mycket, att det skulle räcka ett helt år framåt. Ett ungt nötkreatur, två svin och ett får fingo släppa livet till. Köttet saltades med i tinor och matslock. Nu var det att taga itu med själva julbaket. Det bakades nu vörtbröd, limpor och rågsiktkekakor, vetebröd och saffranskringlor och sedan en massa sorter av småbröd och julbockar. Vid julbaket gjordes en såkaka av samriktat råg, med vört till degnat. Såkakakan grävdes ned i sädesbingen, där den fick ligga till första säningrdagen, då den grävdes fram, blöttes upp i svagbricka och äts sedan av folket. Om man gjorde fetta, skulle det bliva god skörd det kommande året. På julaftons morgon restes julriskan, en gran, som var avskördad så att det endast fanns några kvistar kvar i toppen. Julriskan var ett stort träd. Därför samlades alla byns manliga och hjälptes åt att resa den, och gingo

sedan undan för undan i varje gård i hela byn. Till g
larna sasses julkärrar upp.

Vetbars nu in först till den stora julbr
san, till vilken det fördrades riktigt torr och fin björkve
Man tog också in så mycket vet, att man skulle slippa hämt
något mera under den första julhelgen. Julhalv breddes över
golvet, en halv aln tjockt lager av råghalm, som fick ligga
kvar till tredjedagen. En del hade denna sed för att få ligga
i halmen, andra, för att golvet skulle bli riktigt vitt
och fint.

Denna dag var det till middag dopp i
grytan, vilket gick av stapeln i skymningen. Dopp i g
dan tillgick så, att alla samlades kring sovelgrytan med
fjärdedels kaka bröd, som under stor munterhet doppades
grytan. Efter middagen lades veden upp till stockbrasa
den stora öppna spiseln, och det blev stortvättning, o
badning vid brasan, där det ej fanns tillfälle för folk
att få bada finsk bastu, som annars användes. Alla
skulle nämligen vara rena och helgdagsklädda till ju
kvällen.

Julbordet dukades. Bröd, skinka och g
gröt voro stående rätter vid julbordet, samt julöl och
brännvin till att dricka. Brödet delades upp i högar, s
att varje medlem av hushållet fick ett stycke av varje b
sort, och överst på varje hög en saffranskringla och
julbäck. Julbordet stod sedan dukat under hela julhelg
Efter det man åtit, skulle också kritererna få veta om
att det var julkväll. Korna fingo bättre foder än van
ligt och till hästarna gavs bröd. Och mot dem alla sku
man vara vänlig och klappa dem och tala om, att d
i kväll var julkvällen. Hästarna skulle dessutom rykta
för att vara fullt färdiga till jubbottan. Det var nu en sed at
daga in hästarnas havrefoder och på detta slogs en kann
julöl och en sup brännvin för varje häst. Sedan sätte
säden under julbordet, där den skulle stå till morgone
så den gavs åt hästarna. So denna såd skulle då ha

harna bliva riktigt jugga och eldiga. Sedan allt arbete var undanstökat, samlades folket i stugan till andaktsstund och julpsalmer sjöngos. En gammal julsed var att på julkvällen, "harta skommare", d. v. s. man flätade en qubbe av halm, och kastade den in hos grannarna utan att röja sig.

På juldagsmorgonen skulle man vara tidigt uppe, för att i tid hinna till julottan, som började kl. 6. på morgonen. På juldagsmorgonen skulle man lägga märke till om alla hästarna lågo, för då blev det "lägersråd" det kommande året. Var det ljus juldagsmorgon, så blev det ljusa lågolo. Före avresan till julottan var det förplägnat av julglögg, öl och brännvin med mat till. Efter gudstjänstens slut, då man skulle resa hem, gällde det att komma först, ty den som först kom hem och tog julsuppen, skulle bli först att få det kommande årets gröta inbärgad. På juldagen skulle all götsel kvartliga i stallarna, ty man fick ej komma vid skritternas ben med skovel eller grep, djuren skulle då komma att halta under året. Under juldagen var det bäst att hålla sig hemma, annars blev man griphängd en askpåre, vilket var en stor skam.

Lut på juldagskvällen och tidigt på annandagsmorgonen gingo stjärngossarna. Det var några ungdomar som utklätta skulle föreställa en konung, de tre vise männen och judas med pungen, vilken också var grajas, och så en stjärnbäware och de övriga voro med för att sjunga. Judas driggde brännvin och gungar. För att ej bli överfull av brännvin hade han en flaska under rocken med en tratt på, som stack upp vid hakan, och under det han låtsades dricka, tömde han brännvinet i flaskan. En del av gungarna gavs åt rockens fattiga, och en del användes som grundplåt till Hautbålen, sjungandedagen. På annandagsmorgonen skulle hästarna dricka Staffansvattnet. Då gällde det att vara först vid källan, ty det första

vattnet var bäst och kraftigast och fingo hästarna av de
skulle dessa under det kommande året hålla sig feta och
bli lätttryktade. Efter själva juldagarna börjades med fa-
miljefester och juldanser, då överflöd fanns på mat
och dryckjan. Med tjugonde dagens utgång var festlighet-
na slut, ty: "På tjugonde dags Knut, dansar julen ut." och sedan
började oveckorna med det vanliga arbetet och män-
norna voro glada att få börja arbeta igen efter det mycket
festande som varit under Jul.